Гнаткович Т.Д., Опачко О.І.

Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання української мови в класах з навчанням мовами національних меншин закладів загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році

ОСНОВНА І СТАРША ШКОЛА

Українська мова

Вивчення української мови в 5-9, 10-11 класах з навчанням мовами національних меншин закладів загальної середньої освіти здійснюється за програмами, затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України: у 5-9 класах (наказ МОН України від 07.06.2017 №804); у 10-11 класах (рівень стандарту), (профільний рівень) (наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407).
Навчальні програми розміщені на офіційному вебсайті МОН України за покликанням: https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi.

В умовах сучасності вчителю/вчительці необхідно бути готовим/готовою до переходу з форм очного навчання на форми онлайн-навчання. Задля забезпечення повноцінного освітнього процесу викладання онлайн рекомендуємо застосовувати онлайн-інструменти, використовуючи сучасні електронні ресурси: ZOOM, Viber, Skype, безкоштовні платформи Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams тощо. Актуальною формою навчання є також розміщення записів відеоуроків з різних навчальних предметів, презентацій, відеоконференцій, інформування учнів та батьків про покликання на електронні освітні ресурси, що сприятиме здійсненню кращого засвоєння знань

учнями(ученицями) різних рівнів освітнього процесу. Важливо, щоб в учнів/учениць були чіткі інструкції до завдань, які необхідно виконати, та був вільний доступ до навчальних матеріалів.

Вивчення української мови в 5-9, 10-11 класах у закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин здійснюється на засадах компетентнісного підходу. Перехід до компетентнісного зорієнтованого навчання означає переорієнтацію з процесу здобуття знань на результат у діяльнісному вимірі. Чітка організація методичної роботи на уроці української мови в умовах сучасних підходів покликана забезпечити формування комунікативної компетентності як очікуваний результат засвоєння необхідних базових теоретичних знань, уміння на практиці застосовувати здобуті знання, демонструвати особисту позицію чи власну думку, логічно, креативно мислити, що дасть можливість самореалізуватися у майбутньому. Окрім обов'язкових видів творчих робіт, до навчальної програми включено рекомендовані, право вибору яких надано вчителю(вчительці), змінювати теми висловлень у відповідності до інтересів і потреб кожного класу. Отже, учитель формує, розвиває, удосконалює, набуває, виявляє, демонструє, підвищує компетентність учня.

Програма позбавлена жорсткого поурочного поділу, вчителі/вчительки можуть обирати послідовність розкриття навчального матеріалу в межах окремої теми, але так, щоб не порушувалась логіка його викладу.

Основними видами письмових робіт з української мови є такі:

• класні й домашні вправи (кількість домашніх вправ – одна або дві (на розсуд учителя), але не більше двох; якщо ж уроки спарені, то для виконання вдома пропонується дві або три вправи);

• словникові диктанти;

• навчальні диктанти, есе, твори й перекази;

• самостійні роботи;

• тестові завдання (як відкритої, так і закритої форми);

• складання таблиць, схем, виконання проєктів, написання конспектів (у старших класах), робота зі словниками та інші види робіт, передбачені чинними програмами.

Зауважимо, що кількість годин, зазначених у програмі на вивчення української мови в основній школі, розподілено таким чином:

5 клас	**6 клас**	**7 клас**	**8 клас**	**9 клас**
3,5 (**122** год, **10** год – резерв для використання на розсуд учителя)	***3,5*** (**122** год, **6** год – резерв для використання на розсуд учителя)	***2,5*** (**88** год, **3** год– резерв для використання на розсуд учителя)	***2*** (**70** год, 4 год–резерв для використання на розсуд учителя)	***2*** (**70** год, **4** год–резерв для використання на розсуд учителя)

Фронтальні види контрольних робіт

Форми контролю	**5**		**6**		**7**		**8**		**9**	
	I	**II**	**I**	**II**	**I**	**II**	**I**	**II**	**I**	**II**
Перевірка мовної теми*	4	4	4	4	3	3	2	2	2	2
Письмо: переказ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
твір	–	1	–	1	–	1	1	1	1	1
Правопис: диктант**	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Аудіювання*	–	1	–	1	–	1	–	1	–	1
Читання мовчки*	1	–	1	–	1	–	1	–	1	–
Контрольне списування	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Фронтальні види контрольних робіт (10 –11класи)
(рівень стандарту)

Форми контролю	**10**		**11**	
	I	I	II	
Перевірка мовної теми*	2	2	2	2
Письмо: переказ	1	1	1	1
твір	1	-	1	-
Правопис: диктант**	1	1	1	1
Аудіювання*	–	1	–	1
Читання мовчки*	1	–	1	–

* Основною формою перевірки мовної теми, аудіювання і читання мовчки є тестові завдання.

** Основною формою перевірки орфографічної й пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий диктант.

У таблиці зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість, залежно від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Основна мета вивчення української мови у 5-9 класах закладах загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин – допомогти учням/ученицям опанувати граматику (морфологію і синтаксис) з використанням принципів особистісно зорієнтованої моделі навчання, навчити їх висловлювати думки, грамотно писати, любити українське слово, сприяти розвиткові їх комунікативних навичок. У процесі навчання української мови вчителю необхідно застосовувати знання та вміння учнів, набуті на уроках рідної мови. Відповідно структура таких уроків повинна бути добре продумана, не містити зайвого й вузько обмеженого у використанні навчального матеріалу, окрім того, передбачати

максимальну активність учителя: застосування сучасної методики викладання, реалізація нових здобутків лінгвістичної науки, а також належний науковий рівень викладу теоретичного матеріалу, який слід вдало поєднувати з його доступністю.

Оцінювання результатів навчання української мови здійснюється на основі компетентнісного, особистісно орієнтованого підходів до шкільного мовного курсу, які, насамперед, мають забезпечити учням інтенсивний мовленнєвий та інтелектуальний розвиток, уміння ефективно користуватися мовою, спілкуватися, домагатися успіхів у процесі комунікації; високу мовну культуру особистості; розвиток навичок самостійної навчальної діяльності, самоосвіти й самореалізації; сприяти формуванню громадянської позиції, національної самосвідомості тощо.

Під час оцінювання результатів навчальної діяльності учнів треба враховувати, що мова є не лише об’єктом вивчення й оцінювання, а й засобом навчання інших предметів, що підвищує вимоги до рівня сформованості комунікативної компетентності школярів як ключової й предметної.

Видами оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови є поточне, тематичне, семестрове, річне оцінювання й державна підсумкова атестація.

Ведення зошитів оцінюється від 1 до 12 балів щомісяця протягом семестру і вважається поточною оцінкою. Під час перевірки зошитів ураховується наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, уміння правильно оформити роботу. У разі відсутності учня на уроках протягом місяця рекомендуємо в колонці за ведення зошита зазначати «н/о» (нема оцінки).

Для контрольної перевірки мовних знань і вмінь використовуються завдання в тестовій формі.

Фронтально оцінюються *аудіювання, читання мовчки, диктант, письмовий переказ і письмовий твір* ***(навчальні чи***

контрольні види робіт), мовні знання й уміння, запис яких здійснюється на сторінці класного журналу «Зміст уроку».

Індивідуально оцінюються *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) і *читання вголос*. Для цих видів діяльності не відводять окремого уроку, проте відводять окрему колонку без дати на сторінці класного журналу «Облік навчальних досягнень». У І семестрі проводять оцінювання 2 видів мовленнєвої діяльності (**усний переказ, діалог**), результати оцінювання виставляють у колонку без дати й ураховують у найближчу тематичну. У ІІ семестрі проводять оцінювання таких видів мовленнєвої діяльності, як **усний твір і читання вголос,** яке здійснюється у 5–9 класах. Повторне оцінювання чотирьох видів мовленнєвої діяльності не проводять.

Перевірка мовних знань і вмінь здійснюється за допомогою завдань, визначених учителем (тести, диктант тощо) залежно від змісту матеріалу, що вивчається.

Перевірка мовних знань може містити не лише завдання *закритої форми*, у яких учень (учениця) вибирає правильний варіант відповіді чи встановлює логічні пари, а й *відкриті завдання*, у якому учні виявляють уміння творчо мислити, правописні й текстотворчі вміння й навички, а також знання з мови. Відкриті завдання складніші для виконання, тому й оцінювати їх необхідно двома-трьома балами (іноді й більшою кількістю, якщо це виправдано).

На розсуд учителя перевірка мовних знань і вмінь також може поєднуватися з виконанням завдань двох видів мовленнєвої діяльності *(аудіювання, читання мовчки)*.

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольних робіт. До прикладу, під час вивчення теми «Повторення вивченого у 5-6 класах», яка охоплює 9 уроків, учень (учениця) 7 класу отримав 5 оцінок: 3 поточні (6,7,6), а також оцінки за зошит (8) і контрольну роботу (7). Бали додаємо і ділимо

на їх кількість: (6+7+6+8+7) : 5 = 7 б. Якщо дитина прохворіла протягом вивчення теми, то у журнал за тему виставляється «н/а».

Оцінку **за семестр** виводять на основі тематичного оцінювання.

Якщо дитина прохворіла частину семестру, пропустила, наприклад, одну тематичну, то оцінка за семестр виводиться на розсуд учителя в залежності від динаміки особистих навчальних досягнень учня (учениці), важливості пропущеної теми чи теми, за яку учня (учениці) атестовано, - (тривалість вивчення, складність змісту, ступінь узагальнення матеріалу). За таких умов оцінка за семестр може бути такою, як тематична (якщо вона одна), або знижена на кілька балів (на розсуд учителя) .

Кількість робочих зошитів з української мови визначається за класами:

5–9 класи – по два зошити;

10–11 класи – по одному зошиту.

Для контрольних робіт з української мови в усіх класах використовують по одному зошиту, допускається виконання тестових завдань на друкованих листках формату А4, на якому є штамп закладу і які зберігаються на тих же підставах, що й контрольні зошити.

Для навчальних і контрольних видів письмових робіт використовують зошити в лінію (з позначеним берегом).

Зошити для контрольних робіт мають зберігатися в школі протягом усього поточного навчального року.

Інформуємо, що в освітньому процесі заклади загальної середньої освіти можуть використовувати лише навчальну літературу, що має гриф МОН України або схвалена відповідною комісією Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. Перелік навчальної літератури доступний на офіційному вебсайтах МОН України (https://mon.gov.ua/ua) та вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (https://imzo.gov.ua/). Інша література може використовуватися тільки як додаткова.